

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2020.8.29>

*Банах Сергій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права та
процесу, декан юридичного факультету Тернопільського
національного економічного університету
e-mail: s.v.banakh@tneu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2300-1220>*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ

Досліджено міжнародні акти, що закріплюють стандарти організації та управління в органах прокуратури. Проаналізовано міжнародні етичні стандарти прокурорської діяльності. Запропоновано доктринальні підходи до тлумачення дефініції професійної етики. Проаналізовано особливості керівних вимог до етики прокурора відповідно до міжнародних актів. Зауважено, що національним втіленням міжнародних етичних стандартів прокурорської діяльності є Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури. Визначено основні моделі організації органів прокуратури в зарубіжних країнах. З'ясовано міжнародні стандарти ролі інституту прокуратури не тільки в межах кримінального переслідування, але й у загальному механізмі реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина. Акцентовано, що відмінність системи функціонування та організації органів прокуратури в зарубіжних країнах пояснюється розбіжностями соціально-економічного і політичного життя цих держав, а також тим, що подібні функції, можуть реалізовуватися через різні правові інститути і механізми відповідно до національних правових особливостей. Запропоновано напрямки реформування діяльності органів прокуратури України в контексті імплементації у національне законодавство міжнародно-правових стандартів. Автор першочерговим аспектом реформування діяльності органів прокуратури України вбачає впровадження у національне законодавство міжнародно-правових стандартів забезпечення незалежності прокуратури, порядку призначення прокурорів, підстав та процедури звільнення Генерального прокурора та інше. Автор підсумовуючи, зазначає, що неможливим швидке реформування та адаптація діяльності органів прокуратури відповідно до міжнародних стандартів, що зобов'язує вітчизняного законодавця на поступові та послідовні кроки у цьому напрямку.

Ключові слова: міжнародні стандарти, органи прокуратури, управління в органах прокуратури, прокурор, прокурорська діяльність.

Banakh. S. INTERNATIONAL STANDARDS OF ORGANIZATION AND GOVERNANCE IN THE PUBLIC PROSECUTION SERVICE

The international acts, which establish the standards of organization and management in the prosecution bodies, are investigated. International ethical standards of prosecutorial activity are analyzed. Doctrinal approaches to interpreting the definition of professional ethics are proposed. The peculiarities of the guidelines for the ethics of the prosecutor in accordance with international acts are analyzed. It is noted that the national implementation of the international ethical standards of prosecutorial activity is the Code of Professional Ethics and Conduct of Prosecutors. The main models of organization of prosecutors' bodies in foreign countries are defined. The international standards of the role of the prosecutor's office have been clarified, not only in the framework of criminal prosecution, but also in the general mechanism of realization and protection of human and citizen's rights and freedoms. It is emphasized that the differences in the system of functioning and organization of the prosecuting authorities in foreign countries are explained by the differences in the socio-economic and political life of these states, as well as by the fact that such functions can be implemented through different legal institutions and mechanisms in accordance with national legal peculiarities. The directions of reforming the activity of the bodies of the Prosecutor's Office of Ukraine in the context of implementation in national legislation of international legal standards are offered. The author considers the introduction of the international legal standards of ensuring the independence of the prosecutor's office, the procedure for appointing prosecutors, the grounds and procedures for dismissal of the Prosecutor General and other priority aspect of reforming the activity of the Prosecutor's Office of Ukraine. Summarizing, the author notes that it is impossible to reform and adapt the activity of the prosecutor's office in accordance with international standards, which obliges the national legislator to take gradual and consistent steps in this direction.

Key words: international standards, public prosecution service, management in the public prosecution service, prosecutor, prosecutor activity.

Постановка проблеми. Реформування органів прокуратури зокрема та правоохоронних органів в цілому набуває особливих рис в умовах сьогодення. Адже, з однієї сторони, одним із головних напрямів євроінтеграційних перетворень в Україні з моменту підписання Угоди про асоціацію з Європейським

Союзом є реформування системи органів кримінальної юстиції. А з іншої сторони, модерні глобалізаційні процеси зумовлюють стрімкі соціальні та політичні трансформації в державі, принципові зміни основ державного управління, та активізують демократичні перетворення шляхом реформування системи органів прокуратури як складової правоохоронної системи країни.

Поза будь-якого сумніву, головна роль у цьому процесі належить органам законодавчої влади, які унормовують завдання і повноваження органів прокуратури, визначають їх компетенцію та механізм взаємодії. Розробляючи законодавчий масив надзвичайно важливим є аналіз відповідного міжнародного та європейського досвіду з метою запровадження його позитивних рис у вітчизняне законодавство.

Дослідження міжнародно-правових стандартів реалізації прокуратурою правоохоронної функції держави сприятиме побудові та якісному функціонуванню цього інституту у відповідності до вимог Ради Європи та інших провідних міжнародних організацій. Прийняття вітчизняним законодавцем нового Закону України “Про прокуратуру” від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII [1] є беззаперечним фактором позитивної новелізації законодавства, спрямованим на підвищення ефективності діяльності та результативності роботи системи органів прокуратури й побудову нової прокуратури європейського зразка. Разом із тим, існують прогалини та колізії, ряд питань залишаються і сьогодні дискусійними, та такими, що потребують перегляду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою проведення дослідження міжнародних стандартів організації та управління в органах прокуратури становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема В.К. Джуманазарова, О.Л.Копиленко, А.В.Лапкіна, С.В.Подкопаєва, А.Ф.Реховського, А.Г.Рубана, О.М.Толочко, О.Ф.Толпиго, Д.М.Толпиго, А.В.Скрипнюк, О.О.Шандули, та інших.

Метою статті є здійснення теоретико-правового аналізу міжнародних стандартів організації та управління в органах прокуратури в цілях розробки пропозицій щодо підвищення ефективності правового регулювання організації вітчизняної системи органів прокуратури та здійснення в них управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значний вплив на вітчизняне законодавство, що регулює особливості організації та управління в органах прокуратури здійснюють як сучасні тенденції уніфікації норм, так і інтеграції норм зарубіжного кримінально-процесуального права шляхом ратифікації Україною відповідних міжнародних актів та участь в профільних організаціях.

Основні принципи та стандарти організації та управління в органах прокуратури сформульовані в нормативно-правових актах Ради Європи та Організації Об'єднаних Націй (далі-ООН). Варто зазначити, що хоча значна їх частина за своєю природою є актами рекомендаційного характеру, проте застосовується державами-членами цих міжнародних організацій.

Міжнародно-правові стандарти щодо прокурорської діяльності та статусу прокурорів закріплені низкою нормативно-правових актів, зокрема: Рекомендацією Rec (2000)19 щодо ролі прокуратури в системі кримінального судочинства, ухваленою Комітетом міністрів Ради Європи 6 жовтня 2000 р.[2], Рекомендацією Парламентської Асамблеї 1604 (2003) щодо ролі прокуратури в демократичному суспільстві, керованому верховенством права від 27 травня 2003 р.[3], Рекомендацією CM/Rec(2012)11 щодо ролі державних прокурорів за межами системи кримінального судочинства, прийнятою Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2012 р.[4], Висновками Конференції генеральних прокурорів Європи № 1 (2007) «Шляхи вдосконалення міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції» [5], № 2 (2008) «Альтернативи прокуратурі» [6], № 3 (2008) «Роль прокуратури поза сферою кримінального права» [7], № 4 (2009) «Взаємодія суддів та прокурорів в демократичному суспільстві» [8], № 5 (2010) «Роль державного обвинувачення та ювенальна юстиція» [9], № 6 (2011) «Взаємовідносини прокурорів та адміністрації в'язниць» [10], № 7 (2012) «Управління в органах прокуратури» [11], № 8 (2013) «Взаємовідносини органів прокуратури та ЗМІ» [12], № 9 (2014) «Європейські норми та принципи, що стосуються прокуратури» [13], № 10 (2015) «Роль органів прокуратури у кримінальних розслідуваннях» [14], № 11 (2016) «Про якість та ефективність роботи прокурорів, у тому числі при боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю» [15], № 12 (2017) «Про роль органів прокуратури щодо захисту прав потерпілих та свідків у кримінальному провадженні» [16], № 13 (2018) «Незалежність, підзвітність та етика прокурорів» [17], № 14 (2019) «Роль органів прокуратури у боротьбі з корупцією і пов'язаними економічними та фінансовими злочинами» [18], а також Керівними принципами, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування, прийнятими восьмим Конгресом ООН щодо попередження злочинності та поведінки з правопорушниками (Гавана, 27 серпня-7 вересня 1990 р.) [19], Бордоською декларацією «Судді та прокурори в демократичному суспільстві» від 18 листопада 2009 р. [20], Європейськими інструкціями з питань етики та поведінки прокурорів (Будапештськими інструкціями) (Будапешт, 29-31 травня 2005 р.) [21], Стандартами професійної відповідальності та викладення основних прав і обов'язків прокурорів, прийнятими Міжнародною асоціацією прокурорів 21 квітня 1999 р. [22], тощо.

Вищезазначені міжнародно-правові акти визначають правовий статус прокурора, засади організації та управління в органах прокуратури. Ключовими питання, на яких вони акцентують, є наступні: 1. незалежність, 2. кадрова політика, 3. принципи ведення кримінального провадження, 4. фінансування та засади функціонування органів прокуратури.

Одним із перших універсальних актів міжнародного рівня, норми якого поширюються на усі країни-

члени ООН, що закріпив стандарти організації та забезпечення реалізації прокуратурою правоохоронної функції держави є Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування, прийняті восьмим Конгресом ООН щодо попередження злочинності та поведження з правопорушниками (м. Гавана, Куба, 27 серпня – 7 вересня 1990 р.). Даним актом визначено низку важливих організаційно-правових аспектів діяльності прокуратури, зокрема включено розділи щодо кваліфікації, відбору та професійної підготовки, статусу та умов публічної служби, свободи переконань та асоціації, ролі у кримінальному провадженні, дискреційних функцій, переліку альтернатив судового розгляду, взаємодії з іншими державними органами та установами, дисциплінарної відповідальності, умов дотримання керівних принципів; та охоплено три взаємопов'язані складові: а) професійні вимоги та правовий статус працівників прокуратури; б) порядок, підстави та умови реалізації прокуратурою правоохоронної функції держави; в) місце та роль органів прокурати у кримінальному провадженні та кримінальному судочинстві [23, с.255].

Один із вищевказаних міжнародних стандартів гарантує професійний відбір до органів прокурати лише з числа осіб із відповідним рівнем підготовки, кваліфікації, високими моральними якостями. Прокурори як представники державної служби зобов'язанні усвідомлювати демократичні ідеали та дотримувалися норм професійної етики. Підвищення їх на посаді має ґрунтуватися на об'єктивних чинниках, зокрема на професійній кваліфікації, здібностях, моральних якостях і досвіді, а відповідне рішення приймається згідно із справедливими і неупередженими процедурами.

Етика прокурора – це різновид професійної етики, встановлена корпоративними правилами модель належної поведінки прокурорів у тих ситуаціях, коли правові приписи не встановлюють для них конкретних правил поведінки, яка відповідає загальноприйнятим нормам моралі, а також кращим суспільним уявленням про прокуратуру та її працівників [24, с.36].

Професійна етика прокурора є частиною загальнолюдської етики, а також професійної етики, до складу якої належать моральна свідомість і моральна практика [23, с.255]. Як зауважують дослідники, у цьому сенсі особливе значення мають корпоративні норми, спрямовані на запобігання неетичній поведінці та усунення сумнівів щодо належної прокурорської діяльності [25, с.58].

Міжнародні етичні стандарти прокурорської діяльності містяться також у Європейських інструкціях з питань етики та поведінки прокурорів (Будапештських інструкціях) (Будапешт, 29-31 травня 2005 р.). Дані принципи встановлюють основні вимоги до поведінки прокурорів, зокрема: чітко дотримуватися професійних стандартів, підтримувати честь і гідність своєї професії; завжди вести себе професійно; відповідати найвищим стандартам чесності і піклування; виконувати свої функції на основі оцінки обставин і відповідно до закону, незалежно від можливого негативного впливу; бути завжди добре поінформованими, тренуваними і не відставати від значущих юридичних та соціальних змін; намагатися бути – і докладати до цього зусиль – безсторонніми і стійкими, у тому числі шляхом прийняття і опублікування загальних керівних начал, принципів і критеріїв, якими вони повинні керуватися при індивідуальному і колективному виконанні своїх обов'язків, налагодження, де це необхідно, діалогу і роботи в команді; виконувати свої обов'язки чесно і без страху, вигоди або упередження тощо. Цілий ряд етичних вимог згадані Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування встановлюють щодо поведінки прокурорів у приватному житті, зокрема: прокурори не повинні компрометувати своїми вчинками в приватному житті реально існуючі або ті, що побутують у громадській думці, такі достоїнства співробітників органів прокуратури, як чесність, справедливність і неупередженість; прокурори повинні поважати закон і дотримуватися його в усі часи; прокурори повинні вести себе таким чином, щоб підтримувати і зберігати впевненість суспільства в їх професії та ін. [26, с.155].

Доцільно зауважити, що значна частина міжнародних етичних стандартів прокурорської діяльності знайшла закріплення у Кодексі професійної етики та поведінки працівників прокуратури [27], затвердженому Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року.

Важливість Рекомендації Рес (2000)19 щодо ролі прокуратури в системі кримінального судочинства полягає в чіткому окресленні питань взаємодії прокуратури з іншими органами державної влади та представниками суспільства, міжнародного співробітництва між прокурорами різних країн у межах міжнародних угод. Даний міжнародний акт закріплює положення про те, що державні обвинувачі (прокурори) є представниками органів державної влади, які від імені суспільства і в його інтересах забезпечують застосування закону, коли його порушення веде до кримінальних санкцій, беручи до уваги як права громадян, так і необхідність ефективної дії системи кримінального правосуддя (п. 1). З цією метою публічною владою в законодавчому порядку вони уповноважені на: прийняття рішень про порушення та продовження кримінального переслідування; проведення, керування та здійснення нагляду за діяльністю дільниці та слідства; підтримання державного обвинувачення в суді; подачу апеляції до вищих судових інстанцій на деякі судові рішення.

В контексті дослідження міжнародних стандартів організації органів прокуратури доцільно звернути увагу на положення Рекомендації Рес (2000)19 про можливість існування у демократичному суспільстві різних моделей прокуратури. Зокрема, прокуратура може існувати як незалежна частина в системі судової влади з обов'язковим визначенням у законі меж її незалежності. Прокурори не є суддями, проте визначений правовий статус в державі зобов'язує їх діяти під егідою судової недоторканності і незалежності [28].

Доцільно зауважити, що така модель організації органів прокуратури властива багатьом державам,

зокрема Греції, Грузії, Болгарії, Іспанії, Італії, Колумбії, Латвії, Люксембургу, Молдови, Фінляндії та Уругваю [29, с.35; 30, с.290]. У вітчизняній доктрині неодноразово обговорювалося питання необхідності віднесення прокуратури України до системи судової влади. На думку І.Озерського, це стане фундаментальним і принциповим кроком на шляху реформування прокуратури, що дасть змогу забезпечити безсторонність, незалежність і деполітизацію її діяльності та відповідатиме сучасним тенденціям визначення ролі прокуратури в демократичних країнах. У такому разі необхідно, враховуючи досвід більшості європейських країн, закріпити прокурорів за певними судами, надавши останнім незалежність від інших прокурорів (подібно до діяльності судді) [31]. На думку С. Ківалова, інтеграція прокуратури до судової гілки влади має зумовити поступове наближення правового статусу прокурора до статусу судді [32, с.18]. Вважаємо, що запозичення відповідного досвіду організації органів прокуратури іноземних країн повинно відбуватися із належним врахуванням особливостей нашої держави. Адже, правовий статус органів прокуратури в іноземних державах значною мірою залежить від форми державного правління, розмірів території, чисельності та етнічного складу населення, а також зумовлюється характером правової системи, політичними, економічними, соціальними та культурними умовами й традиціями [29, с.35].

Таким чином, відмінність системи функціонування та організації органів прокуратури в зарубіжних країнах пояснюється не тільки розбіжностями соціально-економічного і політичного життя цих держав, а також і тим, що схожі функції, які так об'єктивно потрібні в будь-якому сучасному суспільстві, можуть реалізовуватися через різні правові інститути і механізми відповідно до національних правових особливостей [33, с.204].

Однією із функцій публічного обвинувача (прокурора) в усіх системах кримінальної юстиції є вирішення питання про ініціювання або продовження процедури обвинувачення (п.2 Рекомендації Rec (2000)19). Якщо здійснити порівняльно-правовий аналіз цієї норми та норм Закону України «Про прокуратуру», КПК України, то необхідно констатувати, що вітчизняні нормативно-правові акти подібної функції прокуратури зараз не визначають. Вважаємо наведений стандарт таким, що вартий уваги вітчизняного законодавця. Адже, кримінально-процесуальне регулювання повноважень прокурора і його діяльності на стадії порушення кримінальної справи залишає бажати кращого, оскільки не дозволяє в повній мірі реалізувати можливості прокурорського нагляду для забезпечення безпосереднього виконання законів органами досудового розслідування на стадії порушення кримінальної справи.

У Рекомендації Парламентської Асамблеї 1604 (2003) щодо ролі прокуратури в демократичному суспільстві, керованому верховенством права інститут прокуратури розглядається у широкому розумінні не тільки в межах кримінального переслідування, але й у загальному механізмі реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, забезпечення основних публічних і суспільних інтересів. Наголошено на першочерговому завданні реалізації повноважень прокуратури у сфері кримінального права, однак також визначено важливість застосування владного впливу за його межами [23, с.256].

Основними питаннями на яких зосереджені положення Рекомендації 1604 (2003) є: а) будь-яка роль прокурорів у загальному захисті прав людини не може використовуватися як стримуючий засіб для осіб, які шукають захисту своїх прав у державі; б) при наділенні прокурорів додатковими функціями необхідно забезпечити повну незалежність прокуратури від втручання в її діяльність будь-якої гілки влади на рівні окремих випадків; в) повноваження й обов'язки прокурорів мають обмежуватися переслідуванням кримінальних діянь і загальною роллю по захисту публічних інтересів через систему кримінального правосуддя зі створенням окремих, належним чином виділених ефективних органів для виконання будь-якої іншої функції [34, с.326].

Міжнародні стандарти реалізації органами прокуратури правоохоронної функції держави за межами сфери кримінальної юстиції закріплені в Рекомендації CM/Rec(2012)11 щодо ролі державних прокурорів за межами системи кримінального судочинства. Прокурори повинні виконувати свої обов'язки та здійснювати повноваження відповідно до принципів законності, об'єктивності, справедливості та безсторонності, повною мірою зважати на норми професійних кодексів етики. У Рекомендації CM/Rec(2012)11 визначено правові стандарти діяльності прокурорів за трьома напрямками: представництво прокурором інтересів фізичних осіб та держави у суді; наглядова діяльність прокурора в інтересах держави; міжнародне співробітництво між прокуратурами різних держав та забезпечення взаємної допомоги за межами кримінального провадження. Крім цього, зазначені стандарти сформульовано у прецедентній практиці Європейського суду з прав людини, зокрема у справах: «Вермюлен проти Бельгії» (1996 р.); «Брумареску проти Румунії» (1999 р.); «Кресс проти Франції» (2001 р.); «Асіто проти Молдови» (2005 р.); «Станкевич проти Польщі» (2008 р.); «Павлик проти Словаччини» (2006 р.); «Корольов проти Росії» (2010 р.); «Менчинська проти Росії», (2010 р.); «Молдован Костика та інші проти Румунії» (2011 р.) [35, с.98; 36, с.4].

Міжнародні стандарти здійснення прокурорами правоохоронної діяльності за межами кримінального судочинства передбачені також і в Висновку Конференції генеральних прокурорів Європи № 3 (2008) «Роль прокуратури поза сферою кримінального права». До особливих повноважень прокурорів за рамками кримінальної юстиції положення Висновку № 3 (2008) відносить:

1) компетенція органів прокуратури поза межами кримінального судочинства не повинна бути такою, що обмежує права осіб на подання позову або захист своїх інтересів у чесному та неупередженому судовому засіданні, навіть у випадках, коли прокуратура діє або має намір діяти як одна із сторін;

2) у випадках, коли прокуратура уповноважена приймати рішення, які стосуються прав і обов'язків осіб, повноваження органів прокуратури мають бути чітко обмежені, визначені законом, і не можуть перешкоджати праву сторін формувати засіб правового захисту фактично й за законом у незалежному та неупередженому судовому засіданні. Органи прокуратури повинні діяти повністю незалежно від будь-якої іншої влади, і їхні рішення мають бути обґрунтованими та оголошуватися зацікавленим особам [33, с.203].

Реалізація взаємозв'язку, узгодженість і розмежування функцій органів прокуратури та судів містяться в Бордоській декларації «Судді та прокурори в демократичному суспільстві». У положеннях декларації підкреслюється важливість гарантії розподілу функцій між органами прокуратури та суду як умови неупередженості судді стосовно учасників процесу. Між суддею та прокурором не може існувати жодних ієрархічних зв'язків, їх повноваження у процесі відрізняються, однак відповідні завдання заporуки остаточного рішення залишаються взаємодоповнюючими.

У Висновку Конференції генеральних прокурорів Європи № 9 (2014) «Європейські норми та принципи, що стосуються прокуратури» наголошено, що повноваження прокурорів поза межами кримінального судочинства повинні виконуватись таким чином, щоб, зокрема, забезпечити:

– дотримання незалежності суддів, їхньої ролі в захисті прав людини, рівності сторін, рівноправності сторін судового процесу та протидії дискримінації;

– дотримання прав будь-яких фізичних і юридичних осіб подавати позов або бути відповідачем для захисту своїх інтересів у незалежній і неупередженій судовій установі, навіть якщо прокурор є або має намір бути стороною у справі;

– наявність чітких процедур, які визначають можливість фізичних і юридичних осіб, задіяних у справі, вимагати перегляду дій прокурора. Будь-які дії прокурорів, які впливають на права і свободи людини, повинні контролювати компетентні судові органи [37, с.38].

Висновки. Стандарти організації та управління в органах прокуратури, встановлені численними міжнародними актами, є тими загальноновизнаними нормами, що запроваджені у національне законодавство про прокуратуру більшості держав-членів ООН, ЄС. Дослідження позитивного досвіду їх імплементації має важливе значення в контексті реформування зазначеного органу державної влади в нашій державі. Важливим завданням для вітчизняного законодавця є не тільки засвоєння основних міжнародних стандартів організації та управління в органах прокуратури, але й вироблення специфічних заходів та засобів, необхідних саме для реформування прокуратури України. Першочерговим аспектом реформування діяльності органів прокуратури України є впровадження у національне законодавство міжнародно-правових стандартів забезпечення незалежності прокуратури, порядку призначення прокурорів, підстав та процедури звільнення Генерального прокурора, вимог до особи, яка може обіймати посаду прокурора, Генерального прокурора, заходів дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватися до прокурорів. Разом із тим, неможливим видається швидке реформування та адаптація діяльності органів прокуратури відповідно до міжнародних стандартів, що зобов'язує вітчизняного законодавця на поступові та послідовні кроки у цьому напрямку.

Численні стандарти в механізмі організації та управління в органах прокуратури, що напрацьовані міжнародними організаціями встановлюють дуже високі вимоги до прокуратури. Ним має бути орган, що забезпечує повагу до правової держави, прав людини і верховенства права. Виходячи із зазначеного, органи прокуратури повинні бути незалежними, зокрема стосовно політиків, злочини, вчинені якими повинні також неупереджено та об'єктивно розслідуватись. Прокурори мають гарантувати об'єктивність та високий професіоналізм, і з цією метою їм необхідно забезпечити відчуження професійної безпеки та встановленої законом структурної мотивації діяти відповідно до принципів етики, соціальної справедливості та верховенства права, з огляду на букву закону, на користь потерпілих, та з повагою до прав обвинувачених.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 17.01.2020).
2. Recommendation Rec (2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the role of public prosecution in the criminal justice system. URL: <http://cm.coe.int> (дата звернення: 17.01.2020).
3. Recommendation REC 1604 (2003) of the Parliamentary Assembly on the role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=17109&lang=EN> (дата звернення: 17.01.2020).
4. Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2012 on the role of public prosecutors outside the criminal justice system. URL: <https://rm.coe.int/16807096c5> (дата звернення: 17.01.2020).
5. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 1 (2007) on ways to improve international co-operation in the criminal justice field. URL: <https://rm.coe.int/16807476a6> (дата звернення: 17.01.2020).
6. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 2 (2008) on alternatives to prosecution. URL: <https://rm.coe.int/168074773f> (дата звернення: 17.01.2020).

7. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 3 (2008) on the role of prosecution services outside the criminal law field. URL: <https://rm.coe.int/16807474ee> (дата звернення: 17.01.2020).
8. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 4 (2009) on the relations between Judges and Prosecutors in a democratic society. URL: <https://rm.coe.int/1680747391> (дата звернення: 17.01.2020).
9. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 5 (2010) on the role of public prosecution and juvenile justice. URL: <https://rm.coe.int/1680748228> (дата звернення: 17.01.2020).
10. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 6 (2011) on the relationship between prosecutors and the prison administration. URL: <https://rm.coe.int/16807481c7> (дата звернення: 17.01.2020).
11. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 7 (2012) on the management of the means of prosecution services. URL: <https://rm.coe.int/16807475b5> (дата звернення: 17.01.2020).
12. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 8 (2013) on relations between prosecutors and the media. URL: <https://rm.coe.int/1680747848> (дата звернення: 17.01.2020).
13. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 9 (2014) on European norms and principles concerning prosecutors. URL: <https://rm.coe.int/168074738b> (дата звернення: 17.01.2020).
14. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 10 (2015) on the role of prosecutors in criminal investigations. URL: <https://rm.coe.int/1680747720> (дата звернення: 17.01.2020).
15. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 11 (2016) on the quality and efficiency of the work of prosecutors, including when fighting terrorism and serious and organised crime. URL: <https://rm.coe.int/16807474b9> (дата звернення: 17.01.2020).
16. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 12 (2017) on the role of prosecutors in relation to the rights of victims and witnesses in criminal proceedings. URL: <https://rm.coe.int/opinion-no-12-on-the-role-of-prosecutors-in-relation-to-the-rights-of-/168076fd32> (дата звернення: 17.01.2020).
17. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 13 (2018) independence, accountability and ethics of prosecutors. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> (дата звернення: 17.01.2020).
18. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 14 (2019) the role of prosecutors in fighting corruption and related economic and financial crime. URL: <https://rm.coe.int/opinion-14-ccpe-en/168099399f> (дата звернення: 17.01.2020).
19. Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування, прийняті восьмим Конгресом Організації Об'єднаних Націй щодо попередження злочинності та поводження з правопорушниками (м. Гавана, Куба, 27 серпня - 7 вересня 1990 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_859 (дата звернення: 17.01.2020).
20. Opinion No.12 (2009) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) and Opinion No.4 (2009) of the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the relations between judges and prosecutors in a democratic society. Bordeaux Declaration «Judges and prosecutors in a democratic society». URL: <https://rm.coe.int/1680747391> (дата звернення: 17.01.2020).
21. European Guidelines on ethics and conduct for public prosecutors «The Budapest Guidelines», Conference of Prosecutors General of Europe, 6th session. Budapest, 29-31 May 2005. URL: <https://rm.coe.int/conference-of-prosecutors-general-of-europe-6th-session-organised-by-t/16807204b5> (дата звернення: 17.01.2020).
22. Standards of professional responsibility and statement of the essential duties and rights of prosecutors adopted by the International Association of Prosecutors on the 23 of April 1999. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/IAP-Standards-of-professional-responsibility-duties-rights-prosecutors-instruments-1999-eng.pdf> (дата звернення: 17.01.2020).
23. Рубан А.Г. Міжнародно-правові стандарти реалізації прокуратурою правоохоронної функції держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2016. Випуск 41. Том 3. С.254-258.
24. Лапкін А. В. Закон України «Про прокуратуру». Науково-практичний коментар. Харків: Право, 2015. 680 с.
25. Толочко О., Подкопаєв С. Кодекс професійної поведінки (етики) прокурора: проблеми прийняття та впровадження. *Вісник прокуратури*. 2006. № 4. С. 58–62.
26. Шандула О. О. Міжнародні стандарти як основа професійної етики прокурорів України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Том 8. № 4(29). С.152-156.

27. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001900-17> (дата звернення: 17.01.2020).
28. Джуманазарова В.К., Реховский А.Ф. Международные стандарты деятельности прокуратуры. *Advances in law studies*. 2017. Том 5. № 1. URL: <https://iorpub.com/ru/nauka/article/11703/view> (дата звернення: 17.01.2020).
29. Копиленко О. Міжнародні стандарти та вітчизняний досвід правового регулювання статусу прокуратури (на основі аналізу проєктів законодавчих актів, внесених на розгляд Верховної Ради України шостого скликання). *Вісник національної академії прокуратури України*. 2011. № 2. С.35-44.
30. Скрипнюк А. В. Світовий досвід функціонування органів прокуратури: порівняльно-правовий аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 4. С. 290-294.
31. Озерський І. Міжнародні стандарти прокурорської діяльності. *Віче*. 2010. № 4. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1871> (дата звернення: 17.01.2020).
32. Ківалов С. Перспективи реформування законодавства про прокуратуру. *Вісник прокуратури України*. 2007. № 3. С. 15–23.
33. Омельчук Л.В., Клітинська А.Р. Європейський досвід організації органів прокуратури. *Міжнародний юридичний вісник*. 2016. Вип. 1 (3). С.199-204.
34. Сурженко М.О. Структура і зміст правового статусу прокурора. *Проблеми законності*. 2013. Вип. 123. С. 314-322.
35. Толочко Я.М. Міжнародно-правові стандарти діяльності прокурора поза сферою кримінального провадження. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 98-103.
36. Толпиго О.Ф., Толпиго Д.М. Досвід імплементації європейських стандартів у національну практику реформування органів прокуратури. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 3(58). С.1-7. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-3/doc/5/04.pdf> (дата звернення: 17.01.2020).
37. Представництво прокурором інтересів держави в суді: підруч. / кол. авт.; за ред. І.М. Козьякова, Л.С. Нецької. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 292 с.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro prokuraturu» [The Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office»] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> [in Ukrainian]. [Accessed on 17 January 2020].
2. Recommendation Rec (2000)19 of the Committee of Ministers to Member States on the role of public prosecution in the criminal justice system. Retrieved from <http://cm.coe.int> [Accessed on 17 January 2020].
3. Recommendation REC 1604 (2003) of the Parliamentary Assembly on the role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law. Retrieved from <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=17109&lang=EN> [Accessed on 17 January 2020].
4. Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2012 on the role of public prosecutors outside the criminal justice system. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807096c5> [Accessed on 17 January 2020].
5. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 1 (2007) on ways to improve international co-operation in the criminal justice field. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807476a6> [Accessed on 17 January 2020].
6. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 2 (2008) on alternatives to prosecution. Retrieved from <https://rm.coe.int/168074773f> [Accessed on 17 January 2020].
7. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 3 (2008) on the role of prosecution services outside the criminal law field. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807474ee> [Accessed on 17 January 2020].
8. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 4 (2009) on the relations between Judges and Prosecutors in a democratic society. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680747391> [Accessed on 17 January 2020].
9. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 5 (2010) on the role of public prosecution and juvenile justice. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680748228> [Accessed on 17 January 2020].
10. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 6 (2011) on the relationship between prosecutors and the prison administration. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807481c7> [Accessed on 17 January 2020].
11. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 7 (2012) on the management of the means of prosecution services. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807475b5> [Accessed on 17 January 2020].
12. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 8 (2013) on relations between prosecutors and the media. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680747848> [Accessed on 17 January 2020].

13. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 9 (2014) on European norms and principles concerning prosecutors. Retrieved from <https://rm.coe.int/168074738b> [Accessed on 17 January 2020].
14. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 10 (2015) on the role of prosecutors in criminal investigations. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680747720> [Accessed on 17 January 2020].
15. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 11 (2016) on the quality and efficiency of the work of prosecutors, including when fighting terrorism and serious and organised crime. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807474b9> [Accessed on 17 January 2020].
16. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 12 (2017) on the role of prosecutors in relation to the rights of victims and witnesses in criminal proceedings. Retrieved from <https://rm.coe.int/opinion-no-12-on-the-role-of-prosecutors-in-relation-to-the-rights-of-/168076fd32> [Accessed on 17 January 2020].
17. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 13 (2018) independence, accountability and ethics of prosecutors. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/ccpe/opinions/adopted-opinions> [Accessed on 17 January 2020].
18. Opinion adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) No. 14 (2019) the role of prosecutors in fighting corruption and related economic and financial crime. Retrieved from <https://rm.coe.int/opinion-14-ccpe-en/168099399f> [Accessed on 17 January 2020].
19. Kerivni pryntsyropy, shcho stosuuiutsia roli osib, yaki zdiisniut sudove peresliduvannia, pryiniati vosmym Kongresom Organizatsii Obiednanykh Natsii shchodo poperedzhenia zlochynnosti ta povodzhennia z pravoporushnykamy (misto Havana, Kuba, 27 serpnia – 7 veresnia 1990 roku). [Guidelines on the Role of Persons Pursued by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (Havana, Cuba, August 27-September 7, 1990)]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_859 [Accessed on 17 January 2020].
20. Opinion No.12 (2009) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) and Opinion No.4 (2009) of the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the relations between judges and prosecutors in a democratic society. Bordeaux Declaration «Judges and prosecutors in a democratic society». Retrieved from <https://rm.coe.int/1680747391> [Accessed on 17 January 2020].
21. European Guidelines on ethics and conduct for public prosecutors «The Budapest Guidelines», Conference of Prosecutors General of Europe, 6th session. Budapest, 29-31 May 2005. Retrieved from <https://rm.coe.int/conference-of-prosecutors-general-of-europe-6th-session-organised-by-t/16807204b5> [Accessed on 17 January 2020].
22. Standards of professional responsibility and statement of the essential duties and rights of prosecutors adopted by the International Association of Prosecutors on the 23 of April 1999. Retrieved from <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/IAP-Standards-of-professional-responsibility-duties-rights-prosecutors-instruments-1999-eng.pdf> [Accessed on 17 January 2020].
23. Ruban A. H. (2016). Mizhnarodno-pravovi standarty realizatsii prokuraturoiu pravookhoronnoi funktsii derzhavy [International legal standards for the prosecution of the state's law enforcement function]. *Naukovui visnyk Uzhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya Pravo – Scientific Bulletin of Uzhorod National University. The Right Series.* 41, 254-258 [in Ukrainian].
24. Lapkin A.V. (2015). *Zakon Ukrainy «Pro prokuraturu». Naukovo-praktychnyi komentar [The Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office». Scientific and practical commentary]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
25. Tolochko O. and Podkopayev S. (2006). Kodeks profesiinoi povedinky (etyky) prokurora: problemy pryiniattia ta vprovadzhennia [The code of professional conduct (ethics) of the prosecutor: problems of adoption and implementation]. *Visnyk prokuratury - Prosecutor's Bulletin.* 4, 58-62 [in Ukrainian].
26. Shandula O.O.(2015). Mizhnarodni standarty yak osnova profesiinoi etyky prokuroriv Ukrainy [International standards as the basis for the professional ethics of Ukrainian prosecutors]. *Chasopys akademii advokatury Ukrainy - Journal of the Academy of Advocacy of Ukraine.* 4, 152-156 [in Ukrainian].
27. Kodeks Profesiinoi etyky ta povedinky prokuroriv Ukrainy: Zatverdzeni Vseukrainskoiiu konferentsiieiu prokuroriv 27.04.2017 [Code of Ethics and Conduct of Prosecutors: Approved by the All-Ukrainian Conference of Prosecutors on 04/27/2017]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001900-17> [Accessed on 17 January 2020].
28. Dzhumanazarova V.K. and Rehovskiy A.F (2017). Mezhdunarodnyie standarty deiatelnosti prokuratury [International standards of the prosecutor's office]. *Advances in law studies.* Retrieved from <https://riiorpub.com/nauka/article/11703/view> [Accessed on 17 January 2020].
29. Kopylenko O. (2011). Mizhnarodni standarty ta vitchyznyanyi dosvid pravovoho rehulivannia statusu prokuratury (na osnovi analizu proektiv zakonodavchyykh aktiv, vnesenykh na rozhyad Verkhovnoi Rady Ukrainy shostoho sklykannia) [International standards and domestic experience of legal regulation of the status of the prosecutor's office (on the basis of the analysis of draft legislative acts submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine

of the sixth convocation)]. *Visnyk natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy - Bulletin of the National Academy of Public Prosecutor's Office of Ukraine*. 2, 35-44 [in Ukrainian].

30. Skrypniuk A.V. (2014). Svitovyyi dosvid funktsionuvannia orhaniv prokuratury: porivnialno-pravovyi analiz. [World's experience of functioning of prosecutor's offices: a comparative legal analysis]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu - Scientific Bulletin of Kherson State University*. 4, 290-294 [in Ukrainian].

31. Ozerskyi I. (2010). Mizhnarodni standarty prokurorskoї diialnosti [International standards of prosecutorial activity]. Retrieved from <http://veche.kiev.ua/journal/1871> [Accessed on 17 January 2020].

32. Kivalov S. (2007). Perspektyvy reformuvannia zakonodavstva pro prokuraturu [Prospects for reforming the legislation on the prosecutor's office]. *Visnyk prokuratury Ukrainy - Bulletin of the Prosecutor's Office of Ukraine*. 3, 15–23 [in Ukrainian].

33. Omelchuk L.V. and Klitynska A.R. (2016). Yevropeyskyi dosvid orhanizatsii orhaniv prokuratury [European experience in the organization of prosecution agencies]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk - International Legal Bulletin*. 13, 199-204 [in Ukrainian].

34. Surzhenko M.O. (2013). Struktura i zmist pravovoho statusu prokurora. [Structure and content of the prosecutor's legal status]. *Problemy zakonnosti - Problems of legality*. 123, 314-322.

35. Tolochko Ya.M. (2012). Mizhnarodno-pravovi standarty diialnosti prokurora poza sferoiu kryminalnogo provadzhennia [International legal standards of prosecutor activity outside the sphere of criminal proceedings]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy - Bulletin of the National Academy of Public Prosecutor's Office of Ukraine*. 4, 98-103.

36. Tolpyho O.F. and Tolpyho D.M. (2017). Dosvid implementatsii yevropeyskykh standartiv u natsionalnu praktyku reformuvannia orhaniv prokuratury [Experience in the implementation of European standards in the national practice of prosecutorial reform]. *Teoriia ta praktyka derzhavnogo upravlinnia - Public administration theory and practice*. 3, 1-7. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-3/doc/5/04.pdf>. [Accessed on 17 January 2020].

37. Koziakova I.M. and Netskyi L.S. (2018). *Predstavnytstvo prokurorom interesiv derzhavy v sudi [Representation by the public prosecutor of the state's interests in court]*. Kyiv: Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy.

Стаття надійшла до редакції: 5.01.2020

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2020.8.30>

Сорока Лариса Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
e-mail: lsoroka_kw@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6979-6049>

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КАЗАХСТАНУ У КОСМІЧНІЙ СФЕРІ

На основі аналізу чинних нормативно-правових актів України та Казахстану, що регулюють космічну діяльність, розкрито засади науково-технічного співробітництва як важливої складової міжнародних відносин сучасності. У статті аналізуються та досліджуються теоретичні і практичні аспекти розвитку відносин міжнародного науково-технічного співробітництва між Україною та Казахстаном, спрямованих на їх вдосконалення, як чинника розширення інноваційної, наукової, технічної сфер і підвищення конкурентоспроможності економік в умовах глобалізації. Систематизовані теоретико-методологічні підходи щодо організації науково-технічного співробітництва. Виявлені сучасні особливості двостороннього співробітництва та надані результати і досягнення Казахстану та України у космічній галузі. Глобалізація науково-технічних відносин, розвиток ринку «знань», як основного фактору економічного зростання країни, формування світового ринку інноваційних технологій дає підстави стверджувати про остаточне становлення новітньої форми міжнародних економічних відносин – міжнародного науково-технічного співробітництва. Підсумовуючи вказане, формується висновок, що у двосторонніх відносинах між Україною та Казахстаном відзначається розвиток позитивної динаміки співпраці в галузі ракетно- і авіабудування та визначено ряд нових перспективних напрямів співробітництва: створення ракетно-космічної техніки, нових матеріалів і дистанційного зондування Землі, створення спільних підприємств в промисловій сфері на базі існуючих виробництв тощо. Встановлено, що Україна володіє значною кількістю переваг у галузі ракетно- і авіабудування: для Казахстану у межах співробітництва - це можливість вийти на світовий ринок у даних галузях завдяки високим можливостям та великій кількості наявних професійних фахівців України, у той час як Казахстан – має стартову площадку «Бойконур» для розвитку космічних програм нашої країни.

Ключові слова: космос, космічна діяльність, співробітництво, двосторонні відносини, науково-технічне,